

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО; ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОВИЗНАВСТВО

Фурик Б.Б.,

*аспірант третього року навчання
ПВНЗ «Європейський університет»*

УДК 341.171:314.15

DOI 10.32782/2663-5666.2025.2.12

ЕВОЛЮЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: БАЛАНС СОЛІДАРНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ПРАВ БІЖЕНЦІВ

Вступ. Міграційна політика Європейського Союзу є одним із найважливіших аспектів функціонування об'єднання, що постійно еволюціонує та адаптується до нових викликів. Формування спільної міграційної політики країнами-членами ЄС – це складний та багатогранний процес, який потребує узгодження національних інтересів та загальноєвропейських цілей. В умовах глобалізації та зростаючої мобільності населення, європейська спільнота стикається з необхідністю створення ефективних механізмів управління міграційними потоками, забезпечення безпеки своїх громадян та дотримання міжнародних зобов'язань щодо захисту прав людини. При цьому важливим залишається збереження балансу між національним суверенітетом у питаннях контролю за міграцією та потребою у спільних діях для ефективного управління міграційними процесами.

Метою статті є на основі дослідження еволюції міграційної політики ЄС обґрунтувати необхідність забезпечення балансу між загальноєвропейською солідарністю та національними інтересами держав-членів у сфері забезпечення прав біженців.

Стан опрацювання проблематики. Дослідженню проблематики забезпечення прав біженців в ЄС присвячують свою діяльність багато вчених світу, зокрема І. Тейлор та А. Дж. Масіс – [1] у праці «Складність і непередбачені наслідки кризи людської безпеки: системна динамічна модель міграції біженців до Європи: інноваційні погляди на складні проблеми» дослідили міграційну кризу в Європі та Північній Африці за допомогою моделі системної динаміки. Кандидат історичних наук І. Малик – [2] описала міграційні наслідки широкомасштабного вторгнення РФ в Україну для країн Європейського Союзу. Цілий ряд відомих вчених Європи досліджував

тематику захисту прав біженців у період міграційної кризи 2014–2016 років – це К. Костелло, Е. Гуїлд, Дж. Гетевей, В. Морено-Лакс та багато інших. Але питання забезпечення солідарної відповідальності держав-членів ЄС залишається відкритим, що в свою чергу призводить до порушення прав біженців, які шукають притулку в ЄС.

Виклад основного матеріалу. Початком спільної міграційної політики ЄС можна вважати підписання Римської угоди 1957 року (Договір про заснування Європейської економічної спільноти) – [3], а саме статті 3, пункту 21, де зазначено скасування перешкод у пересуванні громадян між державами-членами. Крім того, статті 48 та 49 Римської угоди передбачали скасування будь-якої дискримінації працівників за ознакою громадянства, право на вільне пересування працівників всередині Європейської спільноти та право на працевлаштування в будь-якій країні-члені ЄС. При цьому додатки до статей містили механізми координації систем соціального забезпечення, порядок визнання професійної підготовки, умови взаємного визнання документів про освіту.

Наступним важливим документом, що регулює міграційну політику Європейського Союзу стала Шенгенська угода – [4], котра первинно була підписана у 1985 році першими членами-державами, а саме Бельгією, Нідерландами, Люксембургом, Францією, Німеччиною, Португалією та Іспанією та заклала основи вільного пересування осіб у межах європейського простору. Статті 1–3 цієї угоди затверджують скасування прикордонного контролю між країнами-учасницями, стаття 5 – регламентує умови в'їзду в Шенгенську зону для іноземців, тобто, визначення критеріїв короткострокового перебування, вимоги для документів та підстави відмови у в'їзді. Статті 6–8 Шенгенської угоди

визначають умови транзиту, терміни перебування та порядок переміщення. Правила видачі віз для в'їзду в Шенгенську зону прописані у статтях 9–16. Остаточної чинності Шенгенська угода набрала у 1995 році. Станом на 2020 рік до Шенгенської угоди входять 26 держав Європи.

Звичайно ж, потужним поштовхом в розвитку міграційної політики ЄС стало підписання Маастрихтського договору 1992 року (також відомий як Договір про Європейський Союз), котрий започаткував створення Європейського Союзу і, звичайно ж, Амстердамський договір 1997 року – [5], котрий запровадив реформу структур та інститутів ЄС з метою зміцнення Європарламенту та Єврокомісії, а також удосконалення регламенту прийняття рішень. Стаття К.1 Договору про ЄС визначила політику щодо притулку, правила перетину кордонів ЄС, імміграційну політику щодо громадян третіх країн та боротьбу з нелегальною міграцією як сфери спільного інтересу країн-членів. Стаття К. 3 цього ж договору встановлювала механізми співпраці між державами-членами у цих сферах. Стаття 61 Амстердамського договору – встановлювала загальну мету створення простору свободи, безпеки та правосуддя. Стаття 62 договору – стосувалася заходів щодо перетину внутрішніх і зовнішніх кордонів ЄС, включаючи як стандарти та процедури контролю на зовнішніх кордонах та скасування контролю на внутрішніх кордонах, так і правила щодо віз громадян третіх країн. Стаття 63 охоплювала політику щодо нелегальної імміграції та нелегального проживання, включаючи репатріацію, надання притулку, біженців та переміщених осіб та прав громадян третіх країн, що легально проживають в ЄС. Амстердамський договір також інтегрував Шенгенські угоди в правову систему ЄС через спеціальний протокол, що стало важливим кроком у розвитку спільної міграційної політики.

У 1999 році відбувся саміт в Тампері (Фінляндія), на якому було наголошено гостру необхідність про розроблення спільної політики у сфері надання притулку біженцям та імміграції, котра включала б боротьбу з нелегальною міграцією та злочинними організаціями, пов'язаними з нею. Як основні інструменти досягнення мети були визначені прийняття законів, залучення різноманітних інституцій та громадських організацій. Згодом було прийнято ще низку законодавчих та інституційних механізмів, котрі по сей день формують міграційну політику ЄС.

Основою сучасної міграційної політики ЄС є наступні принципи:

- *Солідарність та справедливий розподіл відповідальності між державами-членами* забезпечується Статтею 80 Договору про функціонування Європейського Союзу – [6, с. 78], котра безпосередньо встановлює, що політики Союзу щодо прикордонного контролю, притулку та імміграції керуються цим принципом. Регламент ЄС № 604/2013 («Дублін III») – [7] визначив критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд заяви про міжнародний захист та встановив систему розподілу відповідальності за розгляд заяв про притулок. Директива Ради ЄС 2001/55/ЄС – [8] передбачає механізм солідарності у випадку масового напливу переміщених осіб та встановлює мінімальні стандарти надання тимчасового захисту. Через адаптацію до внутрішнього законодавства цієї Директиви держави-члени ЄС реалізують механізм тимчасового захисту та призначення відповідальних установ для реєстрації та надання допомоги. Для біженців з України тимчасовий захист в ЄС дав: швидку реєстрацію через спеціальні центри обробки, біометрична ідентифікація та внесення в базу даних ЄС; спрощений перетин кордонів між країнами ЄС; додаткові національні програми підтримки та інтеграції. Варто зазначити, що ця директива хоч і була прийнята у 2001 році, але застосували її вперше лише по відношенню до українських біженців, що втікали від наслідків вторгнення росії в Україну. Це свідчить про недостатню правову чіткість Директиви 2001/55/ЄС, яка до української кризи взагалі не застосовувалася.

- *Повага до прав людини та міжнародного права* – в першу чергу це дотримання міжнародних конвенцій: Женевська конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол 1967 року, Європейська конвенція з прав людини, Конвенція ООН проти катувань, Конвенція про права дитини. Фундаментальні права людини, включаючи право на притулок та захист у випадку вислання, видворення або екстрадиції закріплює Хартія основоположних прав Європейського Союзу – [9] від 2000 року. Так, Стаття 18 Хартії гарантує право на притулок, Стаття 19 забороняє колективне вислання та встановлює, що ніхто не може бути переміщений, висланий або екстрадований до держави, де існує серйозний ризик смертної кари, тортур або іншого нелюдського чи принижуючого гідність поводження або покарання, Стаття 7 про повагу до приватного і сімейного життя теж у деякій мірі має

значення для політики возз'єднання сімей мігрантів. В свою чергу Лісабонська угода – [10], затверджена 2009 року, встановлює, що політика ЄС у сфері міграції повинна базуватися на принципах солідарності та справедливого розподілу відповідальності між державами-членами. Також низка директив: Директива про процедури надання притулку 2013/32/ЄС – [11] встановлює єдині стандарти процедур надання та позбавлення міжнародного захисту; Директива про умови прийому 2013/33/ЄС – [12] – визначає мінімальні стандарти прийому шукачів притулку, включаючи житло, харчування та медичну допомогу; Директива про кваліфікацію 2011/95/ЄС – [13] – встановлює стандарти визначення громадян третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту. Процедура регулювання перетину зовнішніх кордонів ЄС та забезпечення дотримання прав людини при здійсненні прикордонного контролю затверджена Шенгенським кодексом про кордони – [14]. Стаття 4 Шенгенського кодексу є основоположною і вимагає, щоб держави-члени повністю дотримувались відповідного законодавства ЄС, міжнародного права, Женевської конвенції про статус біженців, зобов'язань щодо міжнародного захисту та принципу невисилання. Стаття 7 Кодексу вимагає, щоб прикордонна охорона повинна поважати людську гідність під час виконання своїх обов'язків, особливо у випадках вразливих осіб. Стаття 14 визначає, що рішення про відмову повинно бути обґрунтованим із зазначенням точних причин відмови. Особи, яким відмовлено у в'їзді, мають право на оскарження такого рішення. Стаття 3 Женевського кодексу підтверджує, що він застосовується без упередження до прав біженців та осіб, які шукають міжнародного захисту, зокрема щодо принципу невисилання.

- Правову основу політики ЄС щодо *боротьби з нелегальною міграцією*, встановлюючи єдині стандарти, формують основні правові документи ЄС: Лісабонський договір, який містить положення щодо прикордонного контролю, притулку та міграції, а також встановлює спільну політику у сфері нелегальної міграції; Шенгенська угода та Шенгенський прикордонний кодекс – [15], які регулюють прикордонний контроль та співпрацю між країнами-членами для протидії нелегальній міграції; Регламент Дублін III визначає, яка держава-член ЄС відповідальна за розгляд заяв про надання притулку, що допомагає запобігати торгівлі людьми. Визначені єдині стандарти щодо боротьби

з нелегальною міграцією в директивах: Директива 2009/52/ЄС – [16] встановлює мінімальні стандарти щодо санкцій і заходів проти роботодавців, які наймають нелегальних мігрантів; Директива 2002/90/ЄП – [17] визначає поняття сприяння незаконному в'їзду, транзиту та перебуванню на території ЄС та встановлює кримінальну відповідальність за такі дії. Також для збільшення ефективності боротьби з нелегальною міграцією розроблено Регламент Frontex – [18] у 2019 році, який регулює діяльність Європейської агенції з прикордонної та берегової охорони, яка координує зусилля держав-членів у боротьбі з нелегальною міграцією. У 2020 році між країнами-членами ЄС був заключений Пакт «Про міграцію та притулок» – [19], який фактично ввів набір правил щодо міграції і передбачає комплексний підхід до управління міграцією та боротьби з нелегальною міграцією. Звичайно ж боротьбі з нелегальною міграцією в ЄС сприяють двосторонні угоди про реадмісію з третіми країнами. Подібна угода була підписана між Євросоюзом та Україною – «Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб» (далі – Угода) – [20], ратифікована Верховною Радою України 15.01.2008 року. Ця Угода передбачає зобов'язання кожної із сторін «приймати громадян третіх держав та осіб без громадянства, які в'їхали на територію іншої сторони безпосередньо з її території», процедуру та механізми реадмісії осіб, які нелегально перетнули кордон або порушили правила перебування. Відповідно до звіту Державної міграційної служби України – [21], на виконання вимог Угоди, у період з 2019–2024 років надійшло 3397 запитів про реадмісію в Україну, з них погоджено – 2620. З України в цей самий період реадмісовано – 48 осіб. Варто зазначити, що ця система постійно еволюціонує у відповідь на нові міграційні виклики.

- Комплексну правову основу для багаторівневої *співпраці ЄС з країнами походження та транзиту мігрантів*, охоплюючи питання від управління кордонами до розвитку та протидії корінним причинам міграції, створює низка нормативних документів Євроспільноти. Так, схвалений у 2005 році Європейською комісією, Глобальний підхід до міграції та мобільності (GAMM) – [22] визначив основи зовнішньої міграційної політики та врегулював комплексну співпрацю між країнами Євросоюзу та державами, що до нього не входять, у питаннях міграції. Звичайно ж про співпрацю у сфері міграційної

політики вказано у Пакті «Про міграцію та притулок», у Регламенті ЄС Дублін III, в угодах про рeadмісію, про спрощення візового режиму або безвізовий режим. Також існують різні політичні домовленості між державами щодо співпраці у міграційній політиці. Яскравим прикладом такої домовленості є так звана угода між ЄС та Туреччиною щодо біженців від 2016 року «Заява ЄС – Туреччина» – [23]. Ця угода була підписана на тлі міграційної кризи 2015–2016 років, коли величезна кількість біженців та мігрантів із Сирії, Афганістану та Іраку прибули до Європи через Туреччину та Грецію. Угода включала в себе прискорення процесу скасування віз для громадян Туреччини, модернізацію митного союзу між ЄС та Туреччину, повернення всіх нелегальних мігрантів, що перетнули кордон з Грецією до Туреччини. Хоч на даний момент ця угода є чинною, деякі її аспекти реалізуються вибірково у лютому-березні 2020 року Туреччина відкрила свої кордони з Грецією, відмовившись стримувати мігрантів.

Беззаперечним інструментом реалізації міграційної політики ЄС є Суд Євросоюзу. Виділимо декілька знакових рішень Суду ЄС, що стали прецедентами у сфері захисту прав мігрантів. Так, рішенням в об'єднаних справах Суду ЄС C-411/10 та C-493/10 2011 року (N. S. і M. E. проти Сполученого Королівства та Ірландії) – [24, с. 24] було встановлено, що держави-члени не можуть передавати шукачів притулку до інших держав ЄС, де існують системні недоліки в процедурі надання притулку та умовах прийому. Цим було закладено принцип взаємної довіри з обмеженням у контексті міграційної політики ЄС, що передбачає презумпцію – всі держави-члени ЄС дотримуються основних прав, забезпечують належні умови для шукачів притулку та взаємного визнання рішень та стандартів інших держав-членів. Цікавим був вердикт Суду ЄС у справі C-357/09 2009 року (справа Кадзоева) – [24, с. 173]. Це рішення стосувалось регламенту умов утримання біженців і визначило максимальні терміни утримання нелегальних мігрантів та вимогу, що мігранти мають бути звільнені, якщо їх депортація неможлива. Стосунок до питання возз'єднання сімей мігрантів мала справа 2011 року C-34/09 (Р. Замбрано проти Національного управління зайнятості Бельгії) – [24, с. 107]. Суд ЄС цим рішенням встановив, що батьки-громадяни третіх країн, які є основними піклувальниками дітей-громадян ЄС, мають право на проживання в ЄС та створив доктрину «похідних прав» для членів сімей громадян ЄС. Щодо сфери трудової

міграції можна виділити рішення Суду ЄС у справі 2015 року C-218/14 (Кулдіп Сінгх та інші проти Міністерства юстиції та рівності) – [25], яке стосувалось права на отримання єдиного дозволу на проживання та працю для громадян третіх країн, роз'яснило умови найму висококваліфікованих працівників-мігрантів та встановило обмеження для національних процедур, що надміру ускладнюють легальну трудову міграцію. Рішення Суду ЄС C-465/07 2009 року (М. Ельгафаджи та Н. Ельгафаджи проти Держсекретаря юстиції) – [24, с. 102] встановив поняття «реальної загрози» для цивільних осіб та пояснив умови надання додаткового захисту особам, які рятуються від збройного конфлікту.

Варто зауважити, що існує величезна кількість «міграційних» справ, які чекають розгляду Суду ЄС, за даними з різних джерел, у листопаді 2024 року кількість справ, що очікували рішення на всіх етапах (включаючи апеляції), оцінювалася приблизно в 1.3 мільйона. Таке становище ставить під сумнів саму ефективність системи забезпечення прав великої кількості мігрантів в сьогоденні.

Сучасна міграційна політика ЄС стикається з низкою викликів. Масовий приплив біженців та мігрантів створює значне навантаження на системи притулку та соціального забезпечення країн-членів. Ось перелік основних міграційних криз протягом 2014–2024 років з якими стикається Європейський Союз:

- *Криза 2014–2016 років* – понад 1.3 мільйона мігрантів, переважно з Сирії, Афганістану, Іраку, Еритреї, Сомалі. Ця криза призвела до перенавантаження систем притулку в Греції та Італії і тимчасового відновлення контролю на кордонах Шенгенської зони та загострила протистояння між національним суверенітетом та наднаціональним законодавством ЄС;

- *Криза 2021 року на білоруському кордоні* – владою Білорусі було організовано потік мігрантів з Іраку, Сирії та Афганістану через кордони Польщі, Литви та Латвії.

- *Українська криза 2022–2024 років* – повномасштабне російське вторгнення в Україну призвело до наймасовішого переміщення людей з 2-ї Світової війни, понад 8 млн. українців шукали захисту в країнах ЄС.

Усі виклики, пов'язані з міграційною політикою ЄС, також доповнюються необхідністю забезпечення національної безпеки держав-членів.

Висновки. Формування міграційної політики країнами-членами ЄС – це динамічний процес, який вимагає постійної адаптації до нових

викликів та постійного пошуку балансу між загальноєвропейською солідарністю та національними інтересами держав-членів. Успішність цього процесу залежить від здатності країн-членів знаходити компромісні рішення та діяти узгоджено. Існує постійна напруга між національними інтересами держав-членів та загальноєвропейськими рішеннями. Країни ЄС зберігають суверенне право визначати квоти для трудових мігрантів та критерії для натуралізації. Але прикордонний контроль, візова політика та політика надання притулку все більше регулюються на рівні Євросоюзу. Разом з тим, спостерігається чіткий поділ на «старі» та «нові» країни ЄС у підходах до міграційної політики – держави півдня Європи (Італія, Греція, Іспанія) несуть непропорційне навантаження через географічне розташування, а країни Вишеградської четвірки (Польща, Угорщина, Чехія,

Словаччина) демонструють більш консервативний підхід до прийому біженців.

Враховуючи суттєву кількість нерозглянутих справ у судах апеляційної інстанції, необхідно, щоб судові рішення мали зростаючий вплив на законодавчу практику та політику притулку в країнах ЄС. Це, звісно, вимагає виділення ресурсів для професійного розвитку та вдосконалення експертизи національних суддів у сфері притулку. Критично важливим є також дотримання національними органами влади судових рішень, що сприятиме зміцненню довіри та збереженню цілісності спільної європейської системи притулку. Лише збалансований підхід, що поєднує повагу до прав людини з практичними міркуваннями щодо можливостей приймаючих суспільств, може забезпечити стійкі та гуманні рішення в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тейлор І., Масіс А. Дж. 2018. Складність і непередбачені наслідки кризи людської безпеки: системна динамічна модель міграції біженців до Європи: інноваційні погляди на складні проблеми. *Security by Design*, С. 93–136. URL: <https://surl.li/bgwmkv> (дата звернення: 23.03.2025).
2. Малик І. 2022. Міграційні виклики для країн ЄС у 2022 році крізь призму міграційних прогнозів. Видавничий дім «Baltija Publishing», С. 179–191. URL: <https://surl.li/kikckp> (дата звернення: 25.03.2025).
3. ВРУ. 2005. Договір про заснування Європейської спільноти. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017 (дата звернення: 25.03.2024).
4. Schengen Area – The World's Largest Visa Free Zone. 2019. Schengen Visa Info. URL: <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-visa-countries-list/> (дата звернення: 25.03.2025).
5. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts. 1997. Eur-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/ams/sign> (дата звернення: 26.03.2025).
6. ВРУ. 2010. Консолідовані версії Договору про ЄС та Договору про функціонування ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення: 27.03.2024).
7. EUR-Lex. 2013. Regulation No. 604/2013. URL: <https://surl.li/qeyumz> (дата звернення: 27.03.2025).
8. ІПС ЛІГА:ЗАКОН. 2001. ДИРЕКТИВА РАДИ 2001/55/ЄС. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293> (дата звернення: 27.03.2025).
9. ЦГС. 2000. Хартія ЄС про основоположні права. URL: <https://surl.li/qtbnth> (дата звернення: 28.03.2025).
10. Інфоцентр ВРУ. 2007. Лісабонська угода. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29057.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).
11. EUR-Lex. 2013. Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2013/32/oj/eng> (дата звернення: 28.03.2025).
12. EUR-Lex. 2013. Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council. URL: <https://surl.li/xcmnae> (дата звернення: 29.03.2025).
13. EUR-Lex. 2011. Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/95/oj/eng> (дата звернення: 29.03.2025).
14. ВРУ. 2016. Регламент Європейського парламенту і Ради 2016/399 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-16#Text (дата звернення: 29.03.2025).
15. Legislation. 2016. Regulation (EU) 2016/399 of the EP and EC. URL: <https://www.legislation.gov.uk/eur/2016/399/body> (дата звернення: 17.10.2024).
16. ІПС ЛІГА:ЗАКОН. 2009. Директива європейського парламенту та ради 2009/52/ЄС URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EU090093> (дата звернення: 29.03.2025).
17. EUR-Lex. 2002. Directive 2002/90/EC of the European Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj/eng> (дата звернення: 29.03.2025).
18. EUR-Lex. 2019. Directive 2019/1896/EU of the European Parliament and of the Council. URL: <https://surl.li/xzutge> (дата звернення: 29.03.2025).
19. European Commision. 2020. New Pact on Migration and Asylum. URL: <https://surl.li/vmxmlui> (дата звернення: 30.03.2025).
20. ВРУ. 2008. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_851#Text (дата звернення: 30.03.2025).

21. ДМСУ. 2024. Статистичні дані. URL: <https://surli.cc/zmrpy> (дата звернення: 30.03.2025).
22. European Commission. 2005. Global Approach to Migration and Mobility. URL: <https://surli.li/jqijot> (дата звернення: 30.03.2025).
23. European Council. 2016. EU-Turkey Statement. URL: <https://surli.cc/rjnqsz> (дата звернення: 30.03.2025).
24. Агенство ЄС по основним правам. 2014. Довідник по європейському законодавству про притулок, кордонах та імміграції. URL: <https://surli.li/rggtji> (дата звернення: 30.03.2025).
25. EUR-Lex. 2015. Kuldip Singh and Others v Minister for Justice and Equality. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62014CC0218> (дата звернення: 30.03.2025).

Фурик Б.Б. ЕВОЛЮЦІЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: БАЛАНС СОЛІДАРНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У СФЕРІ ПРАВ БІЖЕНЦІВ

Метою статті є обґрунтування необхідності забезпечення балансу між загальноєвропейською солідарністю та національними інтересами держав-членів у сфері забезпечення прав біженців на основі дослідження еволюції міграційної політики ЄС. Сучасна міграційна політика ЄС формується на перетині різноманітних факторів: економічних потреб ринку праці, демографічних викликів старіння населення, питань національної безпеки та соціальної згуртованості суспільства. Кожна країна-член має власні особливості та пріоритети у сфері міграції, що часто призводить до необхідності пошуку компромісних рішень на загальноєвропейському рівні. Всі національні служби та агенції ЄС, пов'язані з реалізацією міграційної політики, намагаються діяти відповідно стандартам ЄС у цій сфері, але на даному етапі національні міграційні системи зберігають значні відмінності, що відображають культурні, історичні та політичні особливості кожної держави-члена.

Періодичний характер міграційних криз вимагає постійного вдосконалення законодавчої бази, розвитку інституційної спроможності та поглиблення міжнародного співробітництва з країнами походження та транзиту мігрантів.

Особливої актуальності питання міграційної політики ЄС для біженців з України повномасштабного вторгнення росії в Україну. Для біженців з України тимчасовий захист в ЄС забезпечив низку важливих переваг: швидку реєстрацію через спеціальні центри обробки, біометричну ідентифікацію та внесення в базу даних ЄС, спрощений перетин кордонів між країнами ЄС, а також додаткові національні програми підтримки та інтеграції. Тим не менше, українським біженцям доводиться стикатись з обмеженим терміном дії захисту, неоднаковими умовами реалізації прав у різних країнах ЄС, неоднозначним статусом осіб з українським та іншим громадянством, обмеженим доступом до правової допомоги та ін.

Ключові слова: права біженців, законодавство ЄС, міграційна політика ЄС, тимчасовий захист, справедливий розподіл, європейська спільнота.

Furyk B.B. THE EVOLUTION OF EU MIGRATION POLICY: BALANCING SOLIDARITY AND NATIONAL INTERESTS IN THE FIELD OF REFUGEE RIGHTS

The aim of this article is to substantiate the necessity of ensuring balance between pan-European solidarity and national interests of member states in the field of refugee rights protection, based on research into the evolution of EU migration policy. Contemporary EU migration policy is formed at the intersection of various factors: economic labor market needs, demographic challenges of an aging population, national security issues, and social cohesion concerns. Each member country has its own characteristics and priorities in the migration sphere, which often leads to the necessity of finding compromise solutions at the pan-European level. All national services and EU agencies related to migration policy implementation attempt to act according to EU standards in this field, but at the current stage, national migration systems maintain significant differences that reflect the cultural, historical, and political specificities of each member state.

The periodic nature of migration crises adds particular urgency to questions of forming balanced migration policy, growing terrorist threats, and the necessity of economic integration of migrants. The European Union strives to develop a comprehensive approach to migration management that would consider both humanitarian aspects and issues of security and socio-economic development. This requires constant improvement of the legislative framework, development of institutional capacity, and deepening international cooperation with countries of origin and transit of migrants.

EU migration policy for refugees from Ukraine has gained special relevance following Russia's full-scale invasion of Ukraine. For Ukrainian refugees, temporary protection in the EU has provided a number of important advantages: rapid registration through special processing centers, simplified border crossing between EU countries, as well as additional national support and integration programs. This allowed Ukrainians to promptly obtain legal status, access to basic social services, medical care, education, and the labor market, which significantly facilitated their adaptation in EU member states and became an example of effective implementation of temporary protection policy in a crisis situation. Nevertheless, Ukrainian refugees have to face limited protection periods, unequal conditions for the realization of rights in different EU countries, ambiguous status of persons with Ukrainian and other citizenship, limited access to legal aid, and other challenges.

Key words: refugee rights, EU legislation, EU migration policy, temporary protection, fair distribution, European community.